

Izvorni naučni rad

Primljen: 04.06.2016.

UDK: 304.4

TENDENCIJE SAVREMENIH KULTURNIH POLITIKA
THE TENDENCIES OF CONTEMPORARY CULTURE POLICIES

Nezir Krčalo

nezir.krcalo@fu.unsa.ba

Fatima Klepić

fatima.klepic@fu.unsa.ba

SAŽETAK

Oblikovanje kulturnih politika u evropskoj je političkoj praksi novijeg datuma. Uz državu su vezane ne samo proračunski već i kulturno-povijesno. Instrumenti kulturnih politika u Evropi izuzetno su različiti i stalno ih umnožavaju, ali njihovi rezultati sporo se pojavljuju a brzo odjavljuju. Politički materijal kulture vrlo je opsežan i ništa s tim materijalom ne može učiniti bez vlastitog “umijeća koje po mjerilu mogućeg zna što hoće i hoće ono što može” (E. Bloch).

Ono što te savremene modele kulturnih politika razlikuje su pitanja: ko je “donosilac odluka” i nosilac strategije kulturne politike: organi državne uprave, paradržavna tijela (savjeti), privatni sektor, nevladin sektor i finansijski centri moći.

***Ključne riječi:** kulturna politika, strateško planiranje, vizija, ciljevi, instrumenti.*

SUMMARY

Adapting culture policies has become a recent activity in the European political practice. They are interconnected to the state in more than one way, that is a budget-wise but also culturally and historically wise. Their instruments, those of culture policies in Europe, are extremely variable and constantly multiplies but still their results are reachable and implemented quite slowly though they are cancelled and extinguished quickly. Political culture material is enormous and nothing can be done with it unless there is a proper personal “skill that is in proportion to the doers capacity and knowing what one can really achieve” (E.Bloch). What distinguishes those contemporary models of culture policies are the questions asked: who is “decision maker” and the main policy definer: state organs, parastate organs (council bodies), private sector, non-governmental sector and financial power centers.

Key words: culture policy, strategic planning, vision, goals, instrument and tools

Uvod

Kulturna politika za zadatak ima da definiše ciljeve (šta se razvojem konkretno kulture želi postići), aktere (kojima se povjeravaju zadaci čije obavljanje vodi ostvarivanju postavljenih ciljeva), instrumente i mehanizme (u smislu preporučenih najboljih načina da se zadaci obave i ciljevi ostvare kao i u smislu podrške sprovođenju akcija vezanih za obavljanje zadataka i ostvarivanje ciljeva)¹. Kao i druge javne politike, kulturna politika se modelira na različite načine a koji se model primijenjuje zavisi i od opće situacije u državi i od toga kako se kultura definiše na nacionalnom nivou. Najveći broj debata koje se vode oko neke javne politike (a kulturna politika nije izuzetak) odnose se na prijedloge regulative i raspodjelu sredstava. Razlog tome je što su zakoni i finansije najvažniji instrumenti sprovođenja javne (kulturne) politike.

Postojanje kulturne politike jednog društva zavisi, prije svega, od potrebe njenih kreatora, pa će tako ona biti eksplicitna ili implicitna, zasnovana na realnim potrebama onih nad kojima se primijenjuje ili na apstraktnim principima koje formulišu njeni stvaraoci. Imajuću na umu da javne politike predstavljaju operacionalizaciju kulturnih politika kao idejnog i vrijednosnog okvira same politike, preciznije, da su kulturne politike zapravo javne politike kojima se uređuje sfera kulture, „strategija“ razvoja kulturne politike čini se kao logičan ishod ova dva kontinuum, ona ne može da ih se „oslobodi“ niti da ih „prevaziđe“, pa je je otud i ona sama liminalna. To je zapravo prag sa kojeg započinjemo potragu za značenjem i čitanjem kulture i to prelazno stanje možemo označiti: nije više ono prethodno, ali još nije ni ono naredno.

Javne politike

Sredinom prošlog stoljeća Harold Laswell uvodi pojam nauke o politikama (*policy sciences*), kao oznaku za multidisciplinarni i racionalni pristup rješavanju društvenih problema. Daljnji razvoj čitavog pristupa ide u pravcu postupnog oblikovanja područja istraživanja pod oznakom javnih politika (*public policy*), odnosno, kad je riječ o metodološkom pristupu pod oznakom analize politika (*policy analysis*).

¹ Dragičević-Šešić, M. i B. Stojković (1996), Kulturni menadžment, animacija, marketing, Beograd, Clio, str. 40.

Pristup političkim procesima zasnovan na analizi politika ima svoje metodološko ishodište u širokom kontekstu racionalizacije državnog i političkog odlučivanja. Ono se sve više pokazuje kao djelatnost pravljenja politika (*policy-making*), koje svoj temelj nalazi u metodama izvorno razvijenim u prirodnim naukama. Riječ je o pristupu koji drži da je savremeni svijet pun “zagonetki i problema” koji mogu biti riješeni različitim vrstama politika. Već je Max Weber uočio da rast industrijske civilizacije zahtijeva sve racionalnije oblike organizacije države, trgovine i industrije. Shodno tome, došlo je do distingviranja procesa “pravljenja politika”, kao političkog problema, od javne uprave, kao funkcije koju obnaša birokratija. U dvadesetom stoljeću taj je proces došao do punog izražaja, te je ideja da vlada kreiranjem politika može rješavati probleme označila svojevrstu revoluciju u društvenim naukama. Ovaj koncept označio je početak novog pristupa proučavanju društva i politike.

Na Lasswellove se postavke nadovezao niz društvenih teoretičara, obogativši proučavanje javnih politika sustavnim metodologijskim temeljima. Analiza politika dijeli se, pritom, na dva temeljna pravca. Prvi analizu politika vidi kao racionalni model podijeljen na više sukcesivnih faza (defniranje problema, implementacija, evaluacija i sl.), koje imaju svoj početak i kraj. U takvom se pristupu putem niza uzročno-funkcionalnih veza između okoline, inputa, političkog sustava i outputa, nastoji objasniti proces kreiranja javnih politika. Drugi pravac sugerira uvođenje modela koji u središte analitičke pažnje postavlja moć koju različiti akteri političkog procesa (političari, birokratija, interesne skupine, poslovni sektor) imaju u kreiranju javnih politika. Analiza politika je nakon toga obogaćena novim metodologijskim spoznajama. Predmet razmatranja nije više tek ekonomska politika, nego i sve ostale javne politike – socijalna skrb, stanovanje, zaštita okoliša, prostorno planiranje, razvoj lokalne samouprave. Vrijednovanje javnih politika ušlo je kao nastavni sadržaj u planove svih relevantnih fakulteta, postavši nezaobilaznim “alatom” za razumijevanje savremene politike.

Metodološka pitanja

Istraživanja javnih politika zahvaćaju široki spektar aktera i procesa, zbog čega je vrlo teško odrediti temeljne metodologijske činioce samog pristupa. Krene li se ipak u tom pravcu, mogu se istaknuti tri temeljna činioca analize politika, kojima taj pravac istraživanja politike osigurava svoju posebnost. Izraz politike (*policy*) odnosi se na cilj, izbor među alternativama i racionalnost u odlučivanju. Javne politike se, pritom, u strukturnom smislu smještaju između pojedinačnih odluka uzrokovanim sebičnim interesima i društvenih pokreta čije je djelovanje u znatnoj mjeri određeno

iracionalnošću. Premda izraz politike može označavati i niz drugih stvari, čini se da navedeni strukturni činioци najbolje opisuju značenje izraza politike, odnosno, javne politike. Riječ je o procesu kolektivnog odlučivanja kojim se nastoji postići neki društveno poželjan cilj. Do cilja se dolazi vrjednovanjem različitih alternativa u odlučivanju, koje sa sobom nose različite rasporede troškova i koristi. Konačno, izraz politike koristi se za razmatranje političkog ponašanja koje je prožeto snažnom racionalnošću u odlučivanju, te se ne može promatrati kao “iracionalni manevarski prostor” (Karl Manheim). Pođemo li od toga, izraz racionalnost doslovno znači: imati politiku za x , za rješenje nekoga društvenog problema.

Javne politike predstavljaju pokušaj da se definira i strukturira racionalna osnova za političko djelovanje ili nedjelovanje. Pri svemu tome, izraz politike odnosi se, u skladu s početnom Laswellovom definicijom, na racionalne argumente koji predstavljaju zahtjev za razumijevanje, ali istodobno, i za rješavanje problema. Prethodno je naznačeno da izraz politike, odnosno, javne politike, na općenitoj razini valja locirati u široki prostor koji povezuje pojedince i društvene pokrete. Damo li svemu tome preciznije određenje, javne politike možemo locirati između izbornog tijela i političke sfere koju nadziru političke elite. Rečeno meta-jezikom, javne politike predstavljaju odgovor političke elite na potražnju izbornog tijela za javnim dobrima. Stoga se od političara očekuje da imaju politike (*policy*) kao što se očekuje da ćete u trgovini pronaći robu. Javne politike predstavljaju, dakle, racionalno objašnjenje političkih elita za ono što predlažu ili za ono što rade. Stoga, kad kažemo da od političara očekujemo da odluke donose nakon racionalnog razmatranja, zapravo kažemo kako od njih očekujemo da imaju politiku, da su spremni ponuditi različite javne politike kao mehanizme za rješavanje društvenih problema. Nakon određenja temeljnih osnova za razlikovanje politike kao “iracionalnog manevarskog prostora” (*politics*), od politike u njezinu racionalnom, konkretnom sadržajnom smislu (*policy*), valja konkretnije postaviti metodologijske osnove na kojima se zasniva savremena analiza javnih politika. Čitav proces kreiranja politika odvija se u pet faza, koje uključuju: postavljanje programa rada (*agenda setting*), uobličavanje politika (*policy formulation*), usvajanje politika (*policy adoption*), provođenje politika (*policy implementation*) i ocjenjivanje politika (*policy assessment*).²

Imperativi i projektni uvjeti

Oblikovanje kulturnih politika, te donošenje dokumenata o njima, u evropskoj je političkoj praksi novijeg datuma. Kulturne politike razvijenih zemalja u načelu su *inkubirane* daleko ranije nego što su bile artikulirane. Kulturna politika pokazuje se,

² Petak, Z., Komparativne javne politike, Polit. misao, Vol XXXIX, (2002.), br. 1, str. 51–62.

najprije, kao *jedna od* politika zajedno s ekonomskom, socijalnom, zdravstvenom itd. one političke stranke ili koalicije stranaka, koja je na vlasti u određenom izbornom razdoblju. Zbog toga je i razvojni karakter većine evropskih kulturnih politika *fazni*. Faza je najčešće označena temeljnim političkim načelom stranke koja kulturnu politiku oblikuje, a sasvim rijetko naslovljena osobom koja je utjecala na njezino kreiranje. Svaka kulturna politika ima tradicijski oslonac (umjetničke ustanove s dugim stažom ili nacionalnom vrijednošću) i klasična područja (npr. zaštite spomenika kulture, arhivske građe ili zaštite okoliša, muzejske, bibliotečke djelatnosti i sl.) koja obavezuju na tzv. sustavnu potporu.

Evropske kulturne politike otuda su artikulirane često suprotnim imperativima. Uz državu su vezane ne samo proračunski već i kulturno-povijesno, tj. *imperativom duga* kao zadatog. Uz politiku s mandatom vladanja vezane su *imperativom projekta*. Radi se, najčešće, o projektu koji je sposoban “intervenirati” ili aktivirati rješenja čiji cilj je jača dinamika i veća fleksibilnost cijelog kulturnog polja. U načelu, radi se o tri projekta:

Načelo djelotvornosti državne zajednice, i projektni je uvjet svih njezinih politika, pa i kulturne. Kulturnim politikama obično prethode “nužni koraci” koje država poduzima u otklanjanju zapreka djelotvornosti sustava, a na koje “nailazi” u kulturi. Prethode im, zatim, raznovrsni formalni i neformalni “potezi” slijedom poduzetog i nasuprot njemu. Kulturne politike nastaju s ciljem *složenog* odgovora na zatečenu ili zapriječenu dinamiku odnosa i oblika participacije države i društva u “cijenu koštanja” kulture. U “cijenu koštanja” kulture, kada je riječ o evropskim zemljama razvijene demokratije, ulaze sredstva iz proračuna središnje, regionalne i lokalne vlasti. Unutarnje su proporcije ovih izdvajanja vrlo različite, od zemlje do zemlje. U tu cijenu ulaze i sredstva iz drugih izvora: mecenatstva, privatnih fondova i inicijativa, poreza na proizvode same kulturne industrije (npr. audio-video), sponzorstva ohrabrenog poreznim olakšicama i sl.

Političko povjerenje u kulturnu vrijednost, njezine učinke i domete tih učinaka, svugdje u Evropi utječe na artikuliranje kulturnih politika. Visoka razina tog povjerenja važan je projektni uvjet u stvaranju kulturne politike “dostojne svog imena”. Niska razina tog povjerenja, kulturu - čestu pozornicu državnog ponosa i političkih obećanja, stalno drži na dohvat “racionalnih rješenja”, odnosno čisto “planske” politike kojoj su stranke s mandatom vladanja, pogotovo u ranijoj evropskoj političkoj praksi, često sklone.

Postojanje protuprojekata, svugdje se u evropskoj političkoj praksi pokazalo kao važni projektni uvjet u artikuliranju same kulturne politike. Protuprojekt obično predlažu stranke ili koalicije stranaka, a rjeđe grupe ustanova u kulturi, te formalne i neformalne grupe umjetnika i drugih kulturnih radnika. Protuprojekti imaju načelno kontraofanzivni karakter, te vrše pritisak na odgovornost za kulturu u političkoj sferi kao takvoj. Protuprojekti su značajni ne samo zato jer predlažu nova rješenja, već i zato jer prosijavaju stare ili stalne prioritete u kulturi. Rezultat sučeljavanja projekata i protuprojekata redovno fiksira neke tačke saglasnosti glede kulturnih ustanova ili područja, ili djelatnosti od nacionalnog interesa, a ujedno iskazuje značajne razlike glede “nužnih koraka” koje valja poduzeti u pogledu organiziranja, finansiranja, vrjednovanja, odnosno samog funkcioniranja kulturnog sektora.

Politički materijal kulture

Instrumenti kulturnih politika u Evropi izuzetno su različiti jer su izvedeni iz raznovrsnih oblika inkubacije, iz brojnih razvojnih specifičnosti te iz posebnih interpretacija projektnih uvjeta (djelotvornosti zajednice, političkog povjerenja, konkurentnosti modela) kulturne politike.³ Velika je razlika u instrumentima kulturne politike, od države do države: koja neprekidno generira nove ideje, ali ne i prikladne strukture podrške, zatim kulturne politike koja ima manje ideja ali jaču volju u pogledu iniciranja struktura izvan dometa državnog administriranja i s “boljim pogledom” na sve kulturalno, te kulturne politike koja je do kraja oblikovana sasvim jednostavnom postavkom: “kulturna je politika, kao i umjetnosti same, dinamična”. Instrumenti kulturne politike u Evropi različiti su i s obzirom na proračunske, kulturnopovijesne i inovacijske imperATIVE. Premda često u nesuglasju, ti imperativi nalažu jedno te isto: inventivne instrumente. U potrazi za takvima, evropske kulturne politike svoje instrumente stalno umnožavaju, ali njihovi rezultati sporo se pojavljuju a brzo odjavljuju. Katalog *područja* kulturne politike vrlo je opsežan. Za razliku od instrumenata, većinu tih elemenata i područja lahko je naznačiti:

- Oblici državne uprave i samouprave,
- Gospodarska snaga zemlje,
- Položaj i struktura ministarstva,
- Temeljne kulturne ustanove,
- Baština,
- Ustanove umjetničkog i stručnog obrazovanja,

³ Molar, K., 2000., Kulturni inženjering, Beograd, Clio, str. 5.

- Kulturno zakonodavstvo,
- Savremeno umjetničko djelo i djelovanje,
- Izdavaštvo,
- Biblioteke,
- Muzeji i galerije,
- Kazalište,
- Film,
- Mediji,
- *Net*-kultura,
- Ekološka kultura,
- Kultura gradnje i gradogradnje,
- Kultura *designa* i primijenjenih umjetnosti,
- Kultura amaterizma,
- Manjinske kulture,
- Nevladine udruge i ustanove,
- Projekti, akcije, inicijative,
- Ustanove istraživanja i povezivanja kultura,
- Kulturna industrija,
- Mecenatstvo, sponzorstvo, donatorstvo itd.

Sadržaj nabrojenog, ali i onog ispuštenog, jedini je *politički materijal* kulture. Ona danas, u svijetu savremenosti, ništa s tim materijalom ne može učiniti bez vlastitog “umijeća koje po mjerilu mogućeg zna što hoće i hoće ono što može” (E. Bloch).

Temeljna obaveza kulturne politike

Premda je “sloboda stvaralaštva” u svim demokratijama ustavom garantirana, upravo kulturne politike zemalja razvijene demokratije “slobodu izraza” ističu kao svoj vlastiti, najvažniji cilj. Ustavom zajamčena sloboda stvaralaštva nije isto što i “sloboda izraza” kao ciljno načelo kulturne politike. “Sloboda stvaralaštva” je ustavno pravo građana, dok je “sloboda izraza” načelo kojim kulturna politika preuzima obavezu u pogledu mjera za “puno ostvarenje toga prava”. Sloboda izraza je prvenstveno *poetička* a ne samo politička kategorija. U njezinu su temelju “multiformnost” umjetnosti, “pluralnost” kulture i “multiverzum” osobnosti. Fenomeni koje politika kao takva može primiti na se, recipirati, jedino kroz “zasebnu” politiku koja ih umije štiti, podržavati, razvijati i vrjednovati. Sloboda izraza je temeljna obaveza kulturne politike, jer tu obavezu niko osim nje ne može preuzeti, a niko osim društva ostvariti.

Organi državne uprave i savremene kulturne politike

Svako nadležno vladino tijelo odluke o ključnim pitanjima kulturnog razvoja na ukupnoj državnoj teritoriji mora da donosi na osnovu strateških istraživanja i analize postojeće situacije u oblasti kulture, na osnovu potreba različitih populacija unutar zemlje, da uočava probleme i pronalazi odgovarajuće načine da na njih odgovori nizom praktičnih postupaka. Oni čak uopće i ne moraju da budu isključivo vezani samo za oblast kulture i umjetnosti pošto kultura odavno nije izolovani resor, već jako važna oblast multidimenzionalnog razvoja svake društvene zajednice koja ima kapacitete da prepozna njen potencijalni ili ostvareni doprinos. To znači da kultura može doprinijeti razvoju turizma ukoliko se aktiviraju kulturni potencijali koji su atraktivni za turiste, ili da umjetnost može da služi socijalnoj koheziji, terapiji i liječenju bolesnih, marginalizovanih i manjinski grupa, ili da kulturna industrija doprinosi povećanju broja zaposlenih i otvaranju novih radnih mjesta itd. Jedini uslov da se to dogodi jeste da vlada ima kapacitet da uoči razvojne potencijale kulture i umjetnosti. Ako ona na kulturu nastavi da gleda kao na potrošača koji troši novac iz državnog budžeta, a ne donosi nikakve vidljive i konkretne rezultate (ekonomske ili političke), nastaviće da se ponaša kao u prošlosti. Davaće finansijska sredstva koliko može a kultura neće biti prioritet i sve će nastaviti da funkcioniše po starom sistemu piramidalne kulturne politike “od gore”, pri čemu će politička elita na vrhu procjenjivati značaj kulture bez dovoljno motivacije, znanja i sposobnosti da doprinese strukturalnim promjenama. One su u tranziciji neophodne budući da je njen cilj da postojeći centralizovani totalitarni sistem transformiše u demokratski.

Da bi se to dogodilo, piramidalni sistem odlučivanja mora da se transformiše u horizontalni odnos moći, u kojem organi državne uprave (na svim nivoima) postaju ravnopravni i jednaki partneri ostalim zainteresovanim akterima kulturnog razvoja. Iskustva ukazuju na to da se tranziciono kretanje zaustavi kod jednog od dva tradicionalna i jedino moguća modela kulturne politike u onim državama u kojima je kulturni razvoj odgovornost vlade i državnih organa. Ta dva modela su državni ili paradržavni, s tim što i jedan i drugi u tranziciji trpe neophodne strukturalne promjene kako bi mogli da odgovore savremenim potrebama društva. Sve one idu ka tome da se razlike među njima smanje, i to kroz praktična rješenja za ublažavanje rizika koji su svojstveni ovim modelima. Kao primjer mogu nam poslužiti iskustva Holandije i Velike Britanije. Holandija je rješenje pronašla u tome da državni parlament usvaja četvorogodišnji nacionalni kulturni plan, dok u Velikoj Britaniji ministarstvo kulture definiše prioritete, a umjetnički savjet ih, kao paradržavno tijelo, implementira u praksi. Kada se u tradicionalne kulturne

sisteme, bez obzira na jedan od dva postojeća modela, unesu potrebne strukturalne reforme koje ih osavremenjavaju i čine demokratskim, dobijamo dva različita, a suštinski slična savremena modela kulturnih politika čije su karakteristike:

- dekoncentracija moći u državnom aparatu (prenošenje odgovornosti na lokalne organe uprave, osnivanje stručnih savjeta i paradržavnih tijela)
- uvažavanje pluraliteta kultura, zbog čega se sve kulture i svi kulturni modeli (dominantni i potkulturni) ravnopravno tretiraju, što je osnovni princip kulturne demokratije;
- uvažavanje principa pluraliteta finansiranja;
- uvažavanje principa pluraliteta vlasništva.

Ono što te savremene modele kulturnih politika ipak razlikuje su pitanja: ko je “donosilac odluka” i nosilac strategije kulturne politike, i da li postoji i u kojoj mjeri sprega i partnerski odnosi “donosilaca odluka”, što se manifestira kroz koordinirano “donošenje odluka” i aktivno učešće u donošenju razvojnih strategija kulturne politike. Da bi ovo bilo jasnije, dovoljno je uočiti veliki broj potencijalnih donosilaca odluka (kroz zakone, strategije finansiranja i sl.). To može biti:

1. javni sektor koji preko državne uprave i budžeta planira i sprovodi kulturnu politiku direktno intervenišući u kulturnom sistemu;
2. javni sektor preko paradržavnih savjeta, fondova i zakonskih mogućnosti u oblasti fiskalne politike;
3. privatni sektor preko sponzorstava direktno interveniše u kulturni sistem;
4. nevladin sektor preko NVO koje djeluju u oblasti kulture i preko javnih konkursa fondacija direktno interveniše u kulturni sistem;
5. finansijski centri moći koji deluju na tržište preko kulturne industrije, a naročito multimedijalne industrije i telekomunikacija.⁴

S druge strane, javnost možemo razumjeti kao zajednicu zainteresovanih aktera koja uspostavlja sistem monitoringa i evaluacije kvaliteta u kulturi. To znači da javnost treba stalno da preispituje praktične postupke državnih organa i svih “donosilaca odluka”, i da analizira efekte takvih postupaka u odnosu na misiju kulturne politike, viziju budućnosti kulture u zemlji i postavljene ciljeve, koji ne samo da moraju biti vidljivi i jasni, nego i donijeti i definisani uz učešće javnosti. U

⁴ Vesna Đukić Dojčinović, Tranzicione kulturne politike – konfuzije i dileme, Zadužbina Andrejević, Beograd, 2003, str. 87.

tom smislu, javne debate imaju svrhu ako preispituju konkretne odluke, postupke ili aktivnosti, i reaguju na njih podrškom, kritikom ili pritiskom, sa ciljem da se dođe do određenih rezultata i željenih promjena. Nikada do sada društvene odluke nisu bile toliko pod nadzorom javnosti i podložne uticaju zainteresovanih grupa i svih onih na koje te odluke utiču. Oni koji istinski brinu o svojim interesima ne ustručavaju se od miješanja u proces odlučivanja i opsjedaju državnu administraciju. Od interesne grupe postaju grupa za sprovođenje pritiska. Lobiji su svuda u svijetu prisutni, ali u izgleda kao da su najglasniji i najuticajniji oni kojima odgovara da se ništa ne mijenja i da se ne dođe do željenih promjena.

Model kulturne politike u BiH

U našoj zemlji Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine je nadležno tijelo zaduženo za donošenje dokumenata koji se odnose na kulturnu politiku.⁵ U sklopu ovog ministarstva postoji devet sektora među kojima je Sektor za nauku i kulturu sa odsjekom za kulturu. Nadalje, u sastavu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine postoji Ministarstvo za kulturu i sport u sklopu kojega postoji Sektor za kulturno naslijeđe i kulturu. Ministarstvo nema nalagodavnu ulogu prema nižim nivoima vlasti, nego koordinacijsku, a to znači da ne može biti kreator niti instrument sprovođenja eventualne nove kulturne politike. Zatim, na nivou Kantona postoje Sektori za kulturu koji vrše upravne i druge stručne poslove koji se odnose na: utvrđivanje i predlaganje politike razvoja kulture i kulturnih djelatnosti, pripremanje, provođenje i praćenje zakona i propisa u oblasti kulture, osnivanje i nadzor nad radom javnih ustanova kulture iz nadležnosti Ministarstva, organizovanje i učestvovanje u organizovanju kulturnih manifestacija od značaja za Kanton, regulisanje i obezbjeđivanje uslova za zaštitu, revitalizaciju, restauraciju kulturno-historijskog i graditeljskog naslijeđa, muzeja, spomenika i spomeničkih ansambala na području Kantona, a obavlja i druge stručne poslove koji se odnose na nadležnost Ministarstva u oblasti kulture. Posljednji nivo odlučivanja čine općine grupisane prema pripadnosti određenom kantonu kojih ima 141 (Federacija BiH 79 općina, Republika Srpska 62 općine), dok su osnovni nosioci upravne funkcije u kulturi na nivou općina odjeljenja za društvene djelatnosti.

U Republici Srpskoj situacija je nešto jasnija jer postoji Ministarstvo prosvjete i kulture, a pri Vladi Brčko distrikta postoji Odjeljenje za privredni razvoj, sport i kulturu. Da bude slika jasnija, u BiH postoji 14 ministarstava koja se bave

⁵ Strategiju kulturne politike BiH s aneksima usvojilo je Vijeće ministara BiH na prijedlog Ministarstva civilnih poslova BiH 30. septembra 2008. godine kao službeni dokument Vijeća. Akcioni plan Strategije objavljen je 10. novembra 2011. godine.

kulturom ili po svojim ustavnim ovlaštenjima imaju kulturu u nadležnosti. Ali, kada je u pitanju donošenje jedinstvenih akata na teritoriji čitave države, ne postoji vertikalna subordinacija od najviših do najnižih tijela. Pored svega, za sprovođenje kulturne politike ne postoji dovoljan broj uposlenih koji bi bili direktno uključeni u njeno sprovođenje.

U susjednim državama je situacija potpuno drugačija. Npr., u Republici Hrvatskoj postoji samostalno Ministarstvo kulture koje upošljava ministra, zamjenika i tri pomoćnika ministra, a unutar ministarstva egzistiraju četiri uprave i šest vijeća. Ili, Ministarstvo kulture i informisanja Srbije ima sličnu situaciju: šest sektora u sklopu kojih su odjeljenja, odsjeci i grupe.

U bivšem sistemu kultura se dominantno definisala kao „potrošnja“, dok se danas kultura profilise kao strateški resurs u funkciji sve rastuće ekonomske liberalizacije, komodifikacije kulture i kao važan instrument društvenog razvoja. Iako su menadžerske metode i tehnike nerado prihvatane kao način upravljanja u organizacijama kulture, ove tehnike ipak treba razmatrati kao nužnost u novonastaloj situaciji. U razvijenim zemljama zapada postoje razne fondacije ili fizička lica koja kulturu i umjetnost samostalno finansiraju. Poznavajući bosansko-hercegovačku situaciju u ovoj oblasti, ne nazire se dovoljan broj fondacija niti fizičkih lica koji imaju volju niti dovoljno sredstava da ulažu u ovu oblast. Ipak, preostaje da se razmatra menadžerski pristup dodatnog finansiranja. U prvom planu, to su metode kao što su marketing, upravljanje timom, detaljno strateško i finansijsko planiranje itd. Ove metode su danas gotovo postale nužnost i još jedan pokazatelj da je kultura u vrlo živoj interakciji s ekonomskim okruženjem. Pristup koji uključuje disperziju finansijskih sredstava mogli bismo definisati kao mješovito finansiranje, od javnih sredstava državnog budžeta preko fondacija, sponzorstava i donacija do vlastitih sredstava.

ZAKLJUČAK

Kulturne politike nastaju kao odgovor na rast kulturnog područja i na činjenicu da rutinske procedure i normalni instrumenti državne uprave ne mogu više zadovoljiti njegove zahtjeve. Kulturne politike zemalja "slobodnog svijeta" bile su potaknute i snažnom ideologizacijom umjetnosti i kulture u zemljama "realnog socijalizma". Zbog toga je svaka od njih neka praktična interpretacija zajedničkog im načela da političku vlast i njezinu državnu operativu treba "držati na distanci". Kulturne politike su nastankom protuideologijske, a nastavkom su razvijane kao eksperimentalne prakse evropskih politika, odnosno naročito interaktivno umijeće nužno u oblikovanju postnacionalnih država, modernog i postmodernog društva.

LITERATURA

1. Dragičević-Šešić, M.i B.Stojković (1996), *Kulturni menadžment, animacija, marketing*, Beograd, Clio.
2. Dunn, William N., 1994.: *Public Policy Analysis: An Introduction*, Prentice Hall, New Jersey
3. Grdešić, Ivan, 1995.: *Političko odlučivanje*, Alinea, Zagreb
4. Hague, Rod/ Harrop, Martin/ Breslin, Shaun, 2001.: *Komparativna vladavina i politika*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb
5. John, Peter, 1998.: *Analysing Public Policy*, Pinter, London/New York
6. Jurlina-Alibegović, Dubravka (ur.), 1997.: *Financiranje lokalne samouprave i uprave u Republici Hrvatskoj*, Ekonomski institut, Zagreb.
7. Larroulet, Cristián (ur.), 1996.: *Čileansko iskustvo: privatna rješenja javnih problema*, Mate,
8. Lasswell, Harold, 1987.: Policy orijentacija, *Politička misao* (24) 3: 57-69
9. Majchrzak, Ann, 1984.: *Methods for Policy Research*, Sage Publications, London
10. McLean, Iain, 1997.: *Uvod u javni izbor*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb Milena Dragičević-Šešić, Sanjin Dragojević, *Zamišljene ili prave podele? Kulturne politike i njihove granice*, zbornik Fakulteta dramskih umetnosti, Beograd, 10/06, 2006.
11. Molar, K., 2000., *Kulturni inženjering*, Beograd, Clio.
12. Parsons, Wayne, 1995.: *Public Policy: An Introduction to the Theory and Practice of Policy*

13. Perko Šeparović, Inge, 2001.: Politika Sabora u zaštiti okoliša, u: Kasapović, Mirjana (ur.),
14. Petak, Z., Komparativne javne politike: ..., Polit. misao, Vol XXXIX, (2002.), br. 1, str. 51.
15. Petak, Z., 2001.: *Javna dobra i političko odlučivanje*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb.
16. Puljiz, Vlado (ur.), 2000.: *Sustavi socijalne politike*, Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
17. Vesna Đukić-Dojčinović, *Obrazovanje, nauka, kultura: od vizije do stvarnosti, Rekonstrukcija institucija – godinu dana tranzicije u Srbiji*, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd 2002, zbornik radova sa naučnog skupa.
18. Vesna Đukić-Dojčinović, *Tranzicione kulturne politike, konfuzije i dileme*, Zadužbina Andrejević, Beograd, 2003.
19. Windhoff-Heritier, Adreinne, 1988.: Policy analiza: znanstveno savjetovanje politike, *Politička misao* (25) 4: 19-40 Zagreb.